

Fotoarchívum: Varga Ferenc

A kismácsédiak beszéde hasonlított (ma már csak múlt időben mondhatom) a palóc nyelvjáráshoz, de nem annyira, mint a szomszéd nagymácsédiaké.

Mindkét Mácsédot csúfolták is emiatt a diószegieik: kanyók voltak ezek is, azok is, de a kismácsédiak csak a nagymácsédiakat tartották kanyóknak. Kompromisszumként aztán a diószegieik emlegettek Kiskanyót meg Nagykanóyt. És talán nem is a községek nagysága alapján, hanem a kiejtés különbsége miatt volt a megkülönböztetés.

Én, Somogyi Ferenc Kismácsédon születtem 1919-ben. Húsz éves koromig ott éltem, én is az ottani tájszavakat használtam, de mint a pozsonyi gimnáziumba és tanítóképzőbe naponta bejáró diák, összehasonlíthattam nyelvemet a pozsonyival, szencivel, diószegivel, galántaival. Most nyugdíjas magyar és történelem szakos általános iskolai tanár vagyok. Gyűjtőmunkát tehát nem kellett végeznem. Ma már nem is végezhetném el ezt a feladatot, mert sokan Magyarországra, főleg Baranyába kerültek onnan, és az ottmaradtak sem úgy beszélnek már, mint elődeik az 1950-es évek előtt. Baranyai látogatásaim során azért hallhattam még kismácsédi beszédet a 62 éves segédmunkás öcsémtől, annak TÉESZ-tag 57 éves feleségétől, de legízesebben a 76 éves, háztartásbeli Dícsér Gyulánétól, Lujza ángyomtól.

1981 őszén készítettem az íróasztalomra a papirost és a tollat, hogy amint eszembe jut egy-egy szó, azonnal lejegyezhessem. Gyakran az ágyamból is felkeltem ilyen céllal, de utazásaim során sem hagytam elveszni a szavakat, ha eszembe jutottak. Hogy a nyelvészetben kevésbé jártas emberek is némileg érzékeljék a kismácsédi nyelvet, nem használom a nyelvészek finom megkülönböztető jeleit az egyes hangokra, hanem úgy írom le, ahogyan egy másik vidéken élő hallja. Kivételt teszek a hosszú nyílt e hanggal és az illabiális (ajakréses) a-val, mert ezeket másképpen nem tudom érzékeltetni. Elmentem helyett azt mondják: eméntem, apám helyett épám.

Tájszójegyzékemben található olyan szavak, amelyek másutt is használatosak, de ezeknek Kismácsédon más jelentése is van, vagy egészen mást jelentenek.

Szavak a teljesség igénye nélkül:

báb: baba. Szép a bábod. bagó: bagoly, de a pipából is bagót vertek ki, amit az öregebb férfiak rágtak, vagyis bagóztak. **balog:** bal. Mëllik a balog kezed? batri: elem, elemlámpa.

bóha:

fából készített egyszerű gyerekjáték. 10-12 cm hosszú, 2 cm átmérőjű, a két végén kúposra faragott. Bottal ütve a végét felugrott, mint a bolha és el kellett ütni.

bolog

: járkál. Nő bologj má annyit! borsó: bab borsólé: bableves. Savanyólé a tejfölös bableves, parázsótt borsólé a rántott bableves. A zöldborsó csak 1938 után jött divatba. Ezt a mácsédiak cukkorborsónak hívták.

boszorkányszél

: forgószél

bugyogó

: nadrág. A nadrág szót nem használták. A ünneplő bugyogódot vészéd fő?

csigaliga

: csiga. Mennyi csigaliga van a kerbe! Mondóka-Csigaliga gyere ki, ég a házod ide ki, kapsz tejet, vaját, hónapra is marad.

gaznáció

: gaz náció...rossz gyerek. A tanítónk /Bocz Imre/ szavajárása volt.

hőröget

: hangosan kiabál

jószág

: gabonafélék. Eső köllenne a jószágro!

karaplé

: esernyő. Nem volt divatos. A gyerekek féltek tőle, ha a pap, vagy a tanító kezében nyitva látták. Másnak nem volt.

kolesz

:

széles ülőkéjű pad, az aljában fekhellyel. Gyerek aludt benne.

lependék

: lepke

lófaszkörte

: hosszúkás, nagy körte

mesebefejezés

: a mesemondó eképp fejezte be a mesét: Éttek, ittak, tökbe szartak, a mesehágotónak attak. másképpen: még a kutyák is feketekávé ittak!

mutyolunk

: felezünk, megosszuk

olasz

: kelkáposzta. Mámo olaszt főztem.

Szar a bottal

: így ijesztgették a gyerekeket, ha sötétedéskor ki akartak menni akárcsak az udvarra is. Pl.: Nė menny sėhová, mer ott áll a ajtóba a szar a bottal!

tengėri bodza

: orgonavirág

Varga Ferenc: Kismácsėdi Tájszavak Gyűjtemėnye. 2014.

2015. március